

UR Skola

Våga snacka

Lärrarhandledning 5

Lärohandledningen och arbetsbladen är skapade av *Lena Wilhelmsson* och *Christina Säflund Olsson*. Lena är lärare i svenska och franska och förstälärare i svenska som andraspråk på språkintröduktion på Södra latins gymnasium i Stockholm. Lena har också bland annat skrivit läromedel i franska och sedan flera år producerat arbetsmaterial till franska radio- och tv-program på UR. Christina är förstälärare i språkutvecklande arbetssätt och lärare i svenska som andraspråk, media och drama vid Åva gymnasium där hon undervisar på språkintröduktion. Christina är även språk-, läs- och skrivutvecklare i Täby kommun.

VÅGA SNACKA

Introduktion till lärohandledningen

Det är en utmaning att göra en programserie och lärohandledning för elever som studerar på språkintröduktion eftersom det är en mycket heterogen elevgrupp. Det är inte bara skillnader i hur långt eleverna har kommit i det svenska språket som är avgörande, vilket modersmål och vilken skolbakgrund en elev har spelar också en viktig roll liksom den sociala situation som eleven befinner sig i. Språkintröduktionselever kan vara allt ifrån nybörjare till elever som är nära att nå betyg i svenska som andraspråk årskurs 9.

Programserien *Våga snacka* vänder sig till språkintröduktionselever på alla nivåer och naturligtvis måste man som lärare välja arbetssätt utifrån den egna gruppens nivå. I lärohandledningen är det inte markerat vilka uppgifter som passar olika nivåer utan varje lärare väljer de lektionsförslag som passar den egna elevgruppens språkliga nivå. För de elever som är nära betyg i svenska som andraspråk årskurs 9 finns i punktform vilket centralt innehåll som främst matchar avsnittets innehåll.

Ibland kan man ha tid att arbeta med ett avsnitt under bara en lektion, men programmet kan med fördel sträcka sig över flera lektionspass. För längre lektionspass finns extrauppgifter under rubriken *Arbeta vidare*.

Gemensamt för allt material är att det ska inspirera till prat och samtal om språkliga strategier och att det på ett roligt och

lärorikt sätt ska stärka eleverna både i deras självkänsla och i deras språkutveckling.

Lärohandledningen är upplagd på följande sätt:

Reciprocal teaching

Denna lärohandledning är i sin uppbyggnad inspirerad av läsförståelsemodellen RT (Reciprocal Teaching) eftersom även rörliga bilder kan ses som text. I denna modell arbetar man enligt dessa fyra läsförståelsestrategier:

- Förutspå vad texten/avsnittet kommer innehålla
- Reda ut oklarheter i texten/avsnittet, till exempel nya ord och fraser
- Ställa frågor om texten/avsnittet
- Sammanfatta textens/avsnittets innehåll

Lärohandledningen har följande struktur i varje avsnitt:

1. En kort sammanfattning av avsnittets innehåll
2. Koppling till styrdokumentet
3. Före avsnittet
4. Se avsnittet
5. Efter avsnittet
6. Tips på språkliga strategier från avsnittet
7. Arbeta vidare – här finns bland annat arbetsblad som vänder sig direkt till eleverna

Nedan förklaras hur man kan arbeta med de sju stegen.

EN KORT SAMMANFATTNING AV AVSNITTETS INNEHÅLL

Här beskrivs kortfattat vem avsnittet handlar om, vad personen gör i avsnittet och vilka språkliga strategier hen utvecklar.

KOPPLING TILL STYRDOKUMENTEN

Till varje avsnitt visas en koppling till det centrala innehållet i svenska som andraspråk för årskurs 9. Programserien anknyter till många av punkterna i det centrala innehållet men för varje avsnitt anges de punkter som främst är i fokus.

FÖRE AVSNITTET

Använd gärna samtalsmodellen EPA (En-Par-Alla) när eleverna ska reflektera kring de förslag på frågor som finns i lärarhandledningen.

1. E (En) – Välj ut en eller flera av frågorna som finns till varje avsnitt. Skriv den/dem på tavlan. Låt varje elev enskilt tänka och skriva några minnesanteckningar om den ställda frågan i några minuter.
2. P (Par) – Låt eleverna berätta för varandra i par vad de har tänkt om frågan.
3. A (Alla) – Låt några av eleverna/alla elever slutligen berätta sina tankar. Läraren kan skriva elevernas svar på tavlan för att synliggöra gruppens tankar.

Att öva mycket på nya ord är centralt för en lyckad språkutveckling. Man kan arbeta med ord och ordlistor på många olika sätt. När man presenterar en ny ordlista kan man gå igenom orden tillsammans med eleverna eller låta eleverna jobba enskilt eller i modersmålsgrupper med aktuellt lexikon.

Användbara ordböcker för ords betydelse på svenska finns till exempel på svenska.se där tre olika sorters ordlistor finns tillgängliga:

1. *Svenska Akademiens ordlista* med fokus på stavning och böjning av ord men också till viss del ords betydelse.
2. *Svensk ordbok* som beskriver ords betydelse, användning och historik. Hur ordet uttalas finns också i en uppläsningfunktion.
3. *Svenska Akademiens ordbok* med fokus på äldre ovanligare ord och uttryck.

Här följer några fler tips på hur man kan jobba aktivt med orden:

- Låt eleverna läsa igenom alla ord i ordlistan och markera de ord som de redan kan. Förhoppningsvis blir då listan kortare eftersom eleverna känner att de redan kan flera av orden.
- Låt eleverna markera ord där de tror att de kan räkna ut betydelsen, till exempel sammansatta ord eller avledningar av ord de redan kan.
- Låt eleverna hitta synonymer till orden. En bra sida på internet är www.synonymer.se.
- Visa på att ett ord ofta kan göras om till en annan ordklass till exempel ordet att översätta/en översättning/en översättare.
- Låt eleverna gruppera orden. Det kan vara i ordklasser eller i ord kopplade till ett visst tema som känslor, bildelar eller fotbollsord.
- Om eleverna jobbar med ordlistan innan de tittar på programmet kan man låta dem gissa vad programmet ska handla om utifrån orden.
- Låt eleverna skriva några meningar som innehåller ord från listan. Man kan låta eleverna använda ett ord per mening eller så många av orden som möjligt från listan i en och samma mening.
- I varje ordlista finns ord och uttryck som är talspråkliga och väldigt vanliga. Det är framför allt programledaren Jonas Modin som använder dem. Be eleverna samla på sig dessa

uttryck, kanske från flera program, och skapa dialoger där uttrycken passar. Eleverna kan också få i uppgift att tjuvlyssna på andra som pratar, i skolan, på bussen, i affären etc. Sedan får eleverna rapportera om de snappat upp uttrycken någonstans, vem som använde dem och i vilka situationer.

Oftast är det bra att låta eleverna bekanta sig med orden innan man tittar på avsnittet. Men ibland kan man välja att titta på programmet först för att väcka nyfikenhet eller för att stärka elevernas tro på sig själva - att de kan förstå programmet bra även utan ordlistan. Hur man väljer att göra beror på hur långt gruppen har kommit i sin språkutveckling och hur gruppen är van att arbeta.

De ord i ordlistan som har en asterisk finns också i digitala ord-quiz som hör till programmen. Eleverna kan träna på orden i quizen flera gånger och får en direkt återkoppling.

SE AVSNITTET

Se avsnittet utan stopp eller stanna då och då för att prata om vad som händer för att förvissa sig om att alla elever är med. Man kan stoppa filmklippet före slutet för att låta eleverna förutspå om huvudpersonen kommer att klara den utmaning hen har fått av Jonas. Det finns förslag i lärarhandledningen på passande fråga.

Om eleverna har tillgång till egen dator, surfplatta eller mobil kan de se filmklippet med textning på sitt eget språk. Programmen finns textade på engelska, arabiska, dari, farsi, tigrinja och kurdiska. Se gärna avsnittet flera gånger. Ett sätt kan vara att lägga på den svenska textningen första gången ni tittar på ett avsnitt för att ge eleverna både visuell och auditiv stöttning. Ett annat sätt kan vara att se avsnittet första gången utan text för att utmana elevernas hörförståelse. Är det svårt kan man välja att se bara en liten bit, till exempel en halv till en minut, flera gånger och låta eleverna upptäcka hur mycket mer de hör och förstår efter varje "tittning". Här kan man med fördel använda funktionen "Skapa klipp":

1. Klicka på "Skapa klipp", under bilden på programmet.
2. Ange den start- och sluttid som önskas. Skriv tiderna i de två rutorna under "Klippets starttid" och "Klippets sluttid". Alternativt ange tiderna genom att klicka på knappen "Spara" samtidigt som programmet spelas upp.
3. Dela därefter klippet med dig själv eller någon annan i valfritt, angett forum.

EFTER AVSNITTET

Sammanfatta filmklippet muntligt genom att låta eleverna svara på frågorna som finns till varje avsnitt, EPA-modellen passar bra (se sida 3).

Ibland kan det vara en bra idé att låta eleverna sammanfatta avsnittets innehåll skriftligt. Använd till exempel cirkelmodellen om ni tittar på fler avsnitt så att eleverna får öva många gånger på att sammanfatta. Så här kan man arbeta med cirkelmodellen:

STEG 1: Eleverna får kunskap om ämnet genom att se programmet och svara på frågorna. Låt eleverna i par muntligt återberätta det viktigaste som hände i avsnittet. Ta stöttning av ordlistorna som finns för varje program.

STEG 2: Läraren har i förväg sammanfattat avsnittet för att visa en modelltext för eleverna. Gå igenom modelltexten tillsammans.

STEG 3: I detta steg skriver man en gemensam text. Här kan läraren skriva tillsammans med eleverna eller låta elever skriva med elever.

STEG 4: I detta steg är eleven redo att pröva att skriva en egen text. Om det behövs med stöttning från modelltexten och den gemensamma texten.

De fyra stegen kan med fördel kopplas till fyra olika avsnitt så att innehållet varierar i sammanfattningen.

TIPS PÅ SPRÅKLIGA STRATEGIER

FRÅN AVSNITTEN

I varje avsnitt ges tips på strategier för att lära sig svenska. Det kan gälla uttal, hur man lär sig ord, hur man kan få kontakt med svenskar etc. Fråga eleverna om de känner igen strategierna och om de redan har provat någon av dem. Vad tycker eleverna om tipsen?

Låt även eleverna i din grupp berätta om sina egna strategier. Eleverna kan därefter filma varandra med mobiltelefon eller surfplatta när de ger tipsen. Då gör de sina egna tipsfilmer.

ARBETA VIDARE

Under denna rubrik finns olika tips på uppgifter som man göra om man vill fördjupa sig lite mer i varje avsnitt. Det är uppgifter av olika karaktär men som alla på något sätt tar avstamp i programmet. Det kan till exempel vara att göra en lek som de gör i programmet, ett rollspel, ordövningar, en skrivövning eller lite grammatik. Till en del uppgifter finns arbetsblad för eleverna att arbeta med.

Program 5 - Bashar spelar teater

Avsnittet handlar om 18-årige Bashar från Syrien som har bott i Sverige i drygt två år. Han drömmer om att bli skådespelare och fotomodell. Programledaren Jonas tar med Bashar till en improvisationsteater för att han ska öva sin svenska och komma ett steg närmare sin skådespelardröm.

Avsnittet och uppgifterna har främst koppling till följande centrala innehåll i svenska som andraspråk åk 9:

- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier
- Strategier för att skriva olika typer av texter
- Olika sätt att bearbeta egna och gemensamma texter till innehåll och form
- Att leda ett samtal, formulera och bemöta argument samt sammanfatta huvuddragen i vad som sagts
- Ord och begrepp
- Svenska språkets prosodi och uttalets betydelse för att göra sig förstådd
- Språkets struktur med ordklasser

FÖRE AVSNITTET

1. Använd förslagsvis EPA-metoden (se sida 3) för att fånga in elevernas förståelse och erfarenheter om programmets ämne. Några frågor med EPA som passar till avsnittet är:
 - Vad gör en skådespelare?
 - Vad gör en fotomodell?
 - Vad är improvisationsteater?
 - Vad gör man på ett gym? Kan man lära sig svenska där? Hur då?
 - Olika ord kan betyda olika saker beroende på hur man säger det. Hur kan man till exempel säga det lilla ordet jaha och samtidigt visa att man är glad, ledsen eller förvånad?
 - Vad betyder ett ords betoning?
2. Gå igenom orden i ordlistan. Eleverna kan därefter arbeta vidare med de ord som har asterisk i UR:s quiz.

SE AVSNITTET

Stanna programmet när Bashar kommer till improvisationsteatern. Hur tror eleverna att det kommer att gå för Bashar när han för första gången ska prova improvisationsteater?

EFTER AVSNITTET

Sammanfatta avsnittet i par:

1. Berätta vad ni vet om Bashar.
2. Vad gjorde Bashar i avsnittet för att komma närmare sin dröm?
3. Hur kan en kurs i improvisationsteater förbättra er svenska?
4. Vad tyckte ni var bra med avsnittets innehåll?
5. Var det något ni inte förstod eller vill veta mer om?
6. Känner ni igen er i avsnittets innehåll? På vilket sätt?

TIPS PÅ SPRÅKLIGA STRATEGIER

FRÅN AVSNITTET ÄR:

- Ett ord kan betyda olika saker beroende på hur man säger det. För att lära sig det kan man härma det som sägs på radio, filmer och på teve.
- Öva musklerna i munnen genom att säga svåra ramsor till exempel *Packa pappas kappsäck*.
- Prata högt för dig själv. Du kan till exempel berätta om din dag, dina framtidsplaner eller din familj.

ARBETA VIDARE

1. Betoning av ord

Öva på betoning av ord genom att säga frasen "Jag måste ringa min kompis" med olika känslor, som arg, glad, ledsen, ivrig, bestämd, överraskad eller nyfiken. Hur påverkas betydelsen om man betonar olika ord i meningen? Arbeta gärna i par och spela eventuellt upp i helklass.

Pröva med andra fraser och lägg märke till hur en känsla påverkar betoningen:

"Är du hemma nu?"

"Klockan är ju redan tio".

"Öppna paketet!"

2. Improvisera

Pröva improvisationsteater som de gör i programmet. En elev ger den andra eleven en låtsaspresent och den som tar emot presenten visar att hen blir jätteglad. Hitta sedan någon annan att ge och få en låtsaspresent av i gruppen.

3. Berätta fritt om ett ämne

En annan improvisationsövning som de gör i programmet är att ge varandra olika ämnen att berätta om, till exempel din morgon, ditt bästa matrecept, vad du tycker om för musik, vad gör dig glad, vad gör dig arg etc. Medan en elev berättar ger den andra nya ord som ger berättelsen en ny riktning.

4. Tungvrickningsövningar

Låt eleverna träna sina muskler i munnen genom olika tungvrickningsövningar. Här är några välkända sådana:

- Packa pappas kappsäck
- Sex laxar i en laxask
- Sju skönsjungande sjuksköterskor skötte sju sjösjuka sjömän på skeppet Shanghai
- Kvistfritt kvastskäft

5. Verbet gå

I programmet säger Bashar att det var "svårt att gå på gatorna i Syrien" när det var krig. Programledaren Jonas frågar också Bashar hur det går med gymmandet och "Hur kommer det att gå på improvisationsteatern?". Det finns många betydelser för verbet gå i svenskan som eleverna kan öva på i arbetsbladet.